МИРОШНІКОВА А. Є.,
доктор філософії (Право),
юристконсультант
(Товариство з обмеженою відповідальністю «Солео»)

УДК 342.951
DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.18

ІСТОРИКО-ПРАВОВА ГЕНЕЗА ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

В статті розкрито особливості історико-правової генези запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я засобами адміністративного права. Встановлено, що розвиток та становлення законодавства з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я в межах адміністративного права на сучасному етапі вплинула саме гармонізація національного медичного законодавства з нормами та стандартами Європейського Союзу. Проаналізовано та виділено періоди історико-правової генези запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я засобами адміністративного права, а саме: 1991–1999 рр. – початкового формування адміністративного законодавства із досліджуваних питань, який характеризується відсутністю як визначення його поняття, так і законодавчого забезпечення; 2000–2010. рр. – період закладення підґрунтя для запровадження окремих адміністративно-правових заходів у цій сфері (ратифікація основних міжнародних нормативно-правових документів, що надало поштовх до запровадження таких заходів); 2011-2013 рр. – виділення конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я як самостійного заходу запобігання корупції, як на законодавчому так і підзаконному рівні, встановлена форма заяви про конфлікт інтересів і вказано на їх види, а саме: (1) особистий матеріальний інтерес; (2) неособистий матеріальний інтерес; (3) нематеріальний інтерес; (4) сімейний інтерес; 2014–2017 рр. – етап оновлення антикорупційного законодавства, змісту конфлікту інтересів як виділення його видів як реального так і потенційного, процедур його повідомлення, способів його врегулювання; з 2018 р. – формування сучасної системи адміністративно-правових заходів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, системи їх суб'єктів, адміністративної відповідальності за правопорушення у цій царині. Зроблено висновок, що запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я є комплексним інститутом адміністративного права й перебуває у стані свого розвитку та становлення.

Ключові слова: *конфлікт інтересів, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, охорона здоров'я, засоби адміністративного права.*

Myroshnikova A. Ye. Historical and legal genesis of prevention and settlement of conflict of interests in the field of health care by means of administrative law

The article reveals the peculiarities of the historical and legal genesis of the prevention and settlement of conflicts of interest in the field of health care by means of administrative law. It was established that the development and formation of legislation on the prevention and settlement of conflicts of interest in the field of health care within the framework of administrative law at the current stage was influenced by the harmonization of national medical legislation with the norms

and standards of the European Union. The periods of the historical and legal genesis of the prevention and settlement of conflicts of interest in the field of health care by means of administrative law are analyzed and highlighted, namely: 1991–1999 – the initial formation of administrative legislation on the researched issues, which is characterized by the absence of both a definition of its concept and legislative support; 2000–2010 – the period of laying the groundwork for the introduction of separate administrative and legal measures in this area (ratification of the main international regulatory and legal documents, which gave impetus to the introduction of such measures); 2011-2013 – allocation of conflict of interest in the field of health care as an independent measure to prevent corruption, both at the legislative and sub-legal level, the form of declaration of conflict of interest was established and their types were indicated, namely: (1) personal material interest; (2) non-personal material interest; (3) intangible interest; (4) family interest; 2014–2017 – the stage of updating the anti-corruption legislation, the content of the conflict of interests, as well as the identification of its types, both real and potential, the procedures for reporting it, and the methods of its settlement; since 2018 – the formation of a modern system of administrative and legal measures for the prevention and settlement of conflicts of interests, the system of their subjects, administrative responsibility for offenses in this area. It was concluded that the prevention and settlement of conflicts of interest in the field of health care is a complex institution of administrative law and is in a state of development and formation.

Key words: *conflict of interest, prevention and settlement of conflict of interest, health care, means of administrative law.*

Постановка проблеми. Потреба в удосконаленні антикорупційного законодавства та розбудови антикорупційної інституційної інфраструктури формально визначено безумовним пріоритетом в Україні та державах-членах Європейського Союзу [1, с. 261]. Розгляд історичних етапів розвитку законодавства з питань адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я дасть нам можливість оцінити позитивні риси сучасної системи запобігання та врегулювання таких конфліктів. Окреслене набуває актуальності у зв'язку з тим, що за часів незалежності України нормативно-правове підґрунтя запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я зазнало чисельних змін і наразі не позбавлене недоліків і прогалин, а також у наукових працях до сих пір дана проблема не була ґрунтовно і всебічно вивчена. Отже, проведення історико-правового аналізу у цій царині сприятиме подальшому розвитку і вдосконаленню законодавчих приписів, а врахування позитивних і негативних моментів в історичному досвіді й використання можливостей адміністративного права безпосередньо допоможе підвищити ефективність антикорупційної діяльності держави у сфері охорони здоров'я.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість науковців здійснювали загальні дослідження запобігання конлікту інтересів зокрема у публічному управлінні, публічно-правових відносинах як засіб протидії корупції, а також у контексті антикорупційних заборон й обмежень, у межах застосування адміністративно-правових засобів запобігання і протидії корупції. Щодо вивчення конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я з позицій адміністративного права є невелика низка публікації. Так, О. М. Шевчук зі співавторами проаналізував дискусійні та проблемні питання профілактики конфліктів у вітчизняній системі охорони здоров'я України та запропоновано зміни до медичного законодавства із врахування позитивного досвіду окремих країн ЄС. Автори зокрема пропонують запобігання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я слід розглядати як особливу групу публічних правовідносин та самостійний предмет правового регулювання, що випливає з норм законодавства більшості зарубіжних країн [2, с. 2283]. Заслуговує на увагу публікація вчених, в якій розкрито елементи конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я (реального чи потенційного), з'ясовано

їх зміст та визначено два шляхи вирішення конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я (зовнішній та самостійний). Авторами запропоновано, що запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я складається з таких компонентів: (1) запобігання, (2) інформування, (3) утримання від дій чи рішень та (4) врегулювання [3, с. 387]. Однак питання з'ясування особливостей історико-правової генези запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я засобами адміністративного права не були досліджені в сучасних умовах.

Постановка завдання: Метою статті є з'ясування особливостей історико-правової генези запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я засобами адміністративного права.

Результати дослідження: Адміністративне законодавство з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я в Україні, на нашу думку, бере свій початок з проголошення незалежності України, а його розвиток триває й досі. Подібної позиції дотримується і більшість науковців, які досліджують становлення в тих чи інших аспектах запобігання конфлікту інтересів з позицій адміністративного права. У той же час серед науковців не сформувалося єдиного підходу власне до періодизації, тобто виокремлення історичних етапів, законодавства з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як у цілому, так і у сфері охорони здоров'я.

Зокрема, С. Рівчаченко запропоновував чотири історичних етапи запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, а саме: перший етап – 1991–1994 рр., другий – 1995–2008 рр., третій – 2009–2013 рр., четвертий – 2014 р. – до теперішнього часу Зауважимо, що науковець здійснив періодизацію антикорупційного законодавства у своєму доробку із прийняттям спеціальних законів (1995, 2009 та 2014 рр.) [4, с. 37], інший вчений вважає, що історія регламентації заходів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів починається раніше в інших нормативно-правових актах, і тільки потім увійшли до антикорупційних законів [5, с. 61].

Окремі науковці досліджували історичні аспекти розвитку адміністративно-правового й організаційного забезпечення сфери охорони здоров'я. Наприклад, Д. Гомон виокремила шість періодів законодавства з питань медичної діяльності в Україні. Зокрема, на сучасному етапі (1991 – 2016), на переконання авторки, важливе значення має положення Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Більш того, вчена історичний період із 2016 р. і до теперішнього часу іменує як етап реформування адміністративно-правового й організаційного забезпечення системи охорони здоров'я. Аналіз даного періоду відбувається паралельно із розглядом приписів прийнятого 19 жовтня 2017 р. Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» № 2168-VIII. Цей законодавчий акт визначає механізм надання державних фінансових гарантій необхідних пацієнтам медичних послуг. Було створено новий орган державної влади – Національна служба здоров'я України [6, с. 196, 197].

До наведеного варто додати, що ще у 1933 р. нормативно-правовому акті уряду «Про суміщення посад і службу родичів в установах, підприємствах і організаціях усуспільненого сектору» містилася заборона спільної служби на одному й тому ж підприємстві осіб, які є близькими особами. У випадку якщо їх робота та служба пов'язана з безпосередньою підпорядкованістю один одному (що, до речі, й на цей час діє) [7]. Такі обмеження охоплювали і діяльність посадових осіб сфери охорони здоров'я, проте винятком із цих правил були такі категорії, як лікарі лікарсько-профілактичних і санітарно-профілактичних установ охорони здоров'я, наукові і педагогічні працівники, лектори всіх наукових, навчальних і виховних закладів (п. 8,9. Постанови) [7]. Питання окремих адміністративно-правових заходів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я в даному нормативно-правовому документі не вирішувалося. Розглянемо їх особливості. Отже, враховуючи вижченаведене можемо констатувати, що становлення та розвиток законодавства з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я має певну періодизацію та бере свій початок до прийнятих антикорупційних законів, а саме у підзаконних нормативно-правових актах сфери охорони здоров'я.

Першим етапом розвитку законодавства з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я запропоновано вважати період з 1991–1999 рр. Пояснимо, чому. Так, у 1992 році Верховною Радою України був прийнятий основний нормативно-правовий акт на законодавчому рівні – «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Він визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні… [8]. Крім згаданого закону, Верховною Радою України також ухвалено низку законів, а саме: Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб», Закон України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз», Закон України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів».

У 1994 році утворено Комісію з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією, а в грудні того ж року Верховна Рада України розпочала розгляд проєкту Закону України «Про боротьбу з корупцією», який остаточно ухвалила в жовтні 1995 року. До того ж у 1996 році прийнято Конституцію України, в якій визначено, що одним із першочергових завдань держави є належна реалізація прав і свобод людини і громадянина й реальне втілення в життя й дотримання конституційного припису (ст. 49), який закріплює право на охорону здоров'я [9].

Варто зауважити, що в Законі України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 року № 356/95-ВР (на цей час втратив чинність) категорія «конфлікт інтересів» не використовувалася, також не було передбачено окремої статті із цього питання. Однак серед обмежень і заборон, перерахованих у цьому Законі, містився перелік і щодо посадової особи державного органу. Так, вона не мала права: (а) сприяти, за допомогою свого становище приватним особам у проведенні ними діяльності з метою незаконного одержання за це матеріальних послуг та благ; (б) надавати незаконні переваги приватним особам під час підготовки і прийняття нормативно-правових актів чи рішень тощо (ст.5)[11].

Другим етапом генезису адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я є період 2000–2010 рр. Упродовж даного часу уперше у Загальних правилах поведінки державного службовця, затверджених наказом Головного управління державної служби України № 58 від 23 жовтня 2000 року, наведено нормативне визначення терміна «конфлікт інтересів». Зокрема, у п. 21 акта закріплювалося, що конфлікт інтересів випливає із ситуації, коли державний службовець має приватний інтерес, тобто переваги для себе або своєї родини, близьких родичів, друзів чи осіб й організацій, з якими він має або мав спільні ділові чи політичні інтереси, що впливає або в майбутньому може вплинути на неупереджене й об'єктивне виконання службових обов'язків [12]. Звісно, наведені положення регламентують тільки діяльність державних службовців сфери охорони здоров'я.

У 2005–2006 рр. Кабінетом Міністрів України було ратифіковано основні міжнародні нормативно-правові документи, а це, на нашу думку, значною мірою посприяло розвитку можливостей запобігання і врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я. Йдеться, зокрема, про: (1) Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 року [13]; (2) Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції [14]; (3) Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією [15]. Вказане пов'язано з тим, що в цей період Україна стала членом Групи держав Ради Європи проти корупції. Так, Конвенцією Організації Об'єднаних Націй проти корупції закладено передумови вжиття заходів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я. Згадана Конвенція зобов'язує Держав-учасниць створювати, підтримувати й зміцнювати такі системи, які сприяють прозорості й запобігають виникненню конфлікту інтересів (ч. 4. ст. 7 Конвенції). Так, згідно з ч. 5 ст. 8 Конвенції кожна Держава-учасниця повинна запроваджувати заходи й системи, що зобов'язують державних посадових осіб надавати відповідним органам декларації, про позаслужбову діяльність, заняття, інвестиції, активи та про суттєві дарунки або прибутки, у зв'язку з якими може виникнути конфлікт інтересів стосовно виконуваних ними функцій як державних посадових осіб. Крім того, Верховною Радою України ратифікувала такі

документи, як Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб [16], Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам – членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців [17], та ін.

Важливе значенням у правовому забезпеченні запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я відіграють положення Закону України «Про державну службу», Кодексу законів про працю України [18], Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП)[19], Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного кодексу України [20] тощо. Так, хоча Закон України «Про державну службу» не містить визначення поняття «конфлікт інтересів», проте закріплює окремі заходи, спрямовані на запобігання та врегулювання конфлікту інтересів [18], які застосовуються до державних службовців сфери охорони здоров'я.

Кодекс законів про працю України містить норми, що сприяють запобіганню конфлікту інтересів, установлює обмеження щодо спільної роботи на одному й тому самому підприємстві, в установі, організації осіб, які є близькими родичами чи свояками якщо, у зв'язку із виконанням трудових обов'язків вони підпорядковані або підконтрольні безпосередньо один одному …(ст. 25-1) [18]. Звісно, ці норми охоплюють також діяльність посадових осіб сфери охорони здоров'я.

У 2011 році у КУпАП встановлено відповідальність за порушення вимог щодо неповідомлення особою безпосереднього керівника у випадках, передбачених законом про наявність конфлікту інтересів (ст. 172-7) [19]. Ще раніше, а саме у грудні 2009 року, КМ України затвердив своєю Постановою № 1422 «Типове положення про підрозділ органу виконавчої влади щодо запобігання та виявлення корупції» і рекомендував міністерствам та іншим центральним органам влади, державним адміністраціям створювати такі підрозділи в рамках загальної кількості наявного персоналу [22], у тому числі й у сфері охорони здоров'я.

Крім того, 17 травня 2012 року прийнято Закон України «Про правила етичної поведінки» № 4722-VI, яким визначалися керівні норми поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, під час виконання ними службових повноважень і порядок притягнення їх до відповідальності за порушення таких норм [23]. У ст. 15 «Недопущення конфлікту інтересів» цього Закону закріплювалося, що такі особи, незважаючи на особисті інтереси, вживають вичерпних заходів щодо недопущення такої ситуації, а також не допускають вчинення дій чи бездіяльності, що можуть спричинити виникнення конфлікту інтересів або створити умови його наявності. Крім того, частиною 2 цієї статті Закону України «Про правила етичної поведінки» № 4722-VI, предписувалося, що указані особи, не можуть прямо чи опосередковано спонукати у будь-який спосіб підлеглих до прийняття рішень, вчиняти дії або бездіяльність на користь своїх особистих інтересів та/або інтересів третіх осіб [23]. Наведені норми поширювалися і на вищенаведених посадових осіб сфери охорони здоров'я.

Відмітимо, що окремі приписи Постанови № 1422 «Типове положення про підрозділ органу виконавчої влади щодо запобігання та виявлення корупції» пізніше Законом України від 14.05.2013 р. № 224-VII [24], ухваленим у травні 2013 року, були включені до Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції». Так, до заходів удосконалення системи запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, відповідно до внесених змін, віднесено повідомлення безпосереднього керівника про наявний конфлікт інтересів, що має здійснюватися письмово (до цього часу виникало чимало спірних ситуацій щодо того, у якій формі треба здійснювати таке повідомлення). Крім того, містилося положення, що підрозділ із питань запобігання та протидії корупції має право: (1) вживати заходів щодо виявлення конфлікту інтересів та його усуненню; (2) виявляти ризики створення умов для корупційних правопорушень, подавати пропозиції керівництву щодо їх усунення [24].

Отже, на законодавчому рівні вперше поняття «конфлікт інтересів» з'явилося у Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції», прийняття якого тривало кілька років, аж до 11 червня 2009 року. Відмітимо, що що 5 квітня 2011 року ухвалено інший Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції», у якому знайшов своє відображення

і термін «конфлікт інтересів», Проте Закон, на жаль, не надав трактування терміна «запобігання та врегулювання конфлікту інтересів». Так, у ст. 2 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11 червня 2009 № 1506-VI деталізується та розширюється перелік суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, до якого належать також посадові особи юридичних осіб публічного права, не згадані в пункті 1 частини першої цієї статті Закону. Зауважимо, що до посадових осіб юридичних осіб публічного права законодавець відносить посадових осіб сфери охорони здоров'я.

Окремі етичні норми, що вплинули на формування заходів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я, закладені в етичних нормах і принципах, закріплених у етичних кодексах, прийнятих на всеукраїнських з'їздах працівників охорони здоров'я, а саме: Етичному кодексі медичної сестри України (1999), Етичному кодексі лікаря України (2009), Етичному кодексі фармацевтичних працівників України (2010), однак вони носять рекомендаційних характер.

Третім етапом генезису адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я є період 2011–2017 рр., який доцільно пов'язати з першим нормативно-правовим закріпленням терміна «конфлікт інтересів» у національному законодавстві, а саме його формулюванням у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики» від 14 травня 2013 року № 224-VII, яким вносилися зміни саме до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» № 1506-VI. Нормами цього нормативного акта запроваджено поняття «конфлікт інтересів» та розроблено процедури урегулювання конфлікту інтересів, до яких відносили заходи щодо недопущення будь-якої можливості його виникнення та зобов'язання невідкладно повідомляти безпосереднього керівника про наявність цієї ситуації. Ці положення стосувалися також і посадових осіб сфери охорони здоров'я.

Варто згадати Постанову КМ України від 4 вересня 2013 р. № 706 «Питання запобігання та виявлення корупції», якою затверджено Типове положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції [25]. У документі, зокрема, передбачено створення Уповноваженого підрозділу (особу) з питань запобігання та виявлення корупції за рішенням міністра, керівника органів виконавчої влади; керівника підприємства, установи й організації, що належать до сфери управління органу виконавчої влади. Серед повноважень вищевказаного Уповноваженого передбачено здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів, а з-поміж завдань Уповноваженого підрозділу (особи) з питань запобігання та виявлення корупції, який зобов'язаний вживати заходів щодо виявлення конфлікту інтересів і сприяти його усуненню, та здійснювати контроль за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів.

Не можна оминути й Національної антикорупційної стратегії на 2011–2015 рр., в якій одним із завдань вказано окреслення кола причин і умов, що породжують корупцію [26], у тому числі конфлікт інтересів. У 2012 році наказом Міністерства юстиції України від 11 січня 2012 року № 39/5 затверджено Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення, порядок його формування та ведення [27]. У цьому ж році у наказі Міністерства охорони здоров'я України від 27 березня за № 207 визначено поняття «конфлікт інтересів» (п.1.2.) [28]. Крім того, наказом Міністерства охорони здоров'я України 28 вересня 2012 року № 751, встановлена форма заяви про конфлікт інтересів і вказано види останніх, а саме: (1) особистий матеріальний інтерес; (2) неособистий матеріальний інтерес; (3) нематеріальний інтерес; (4) сімейний інтерес.

Крім наведеного, 14 жовтня 2014 року підписано новий антикорупційний Закон України «Про запобігання корупції» від 14 листопада 2014 року № 1700-VII [29], який більш повно визначив перелік адміністративно-правових заходів запобігання і врегулювання конфлікту інтересів. У цьому Законі вперше поряд з категорією «реальний конфліктом інтересів» наводиться поняття «потенційний конфлікт інтересів», згадується термін «приватний

інтерес», визначаються алгоритми дій особи, у якої виникає конфлікт інтересів, а також осіб, уповноважених на його врегулювання, деталізуються заходи зовнішнього й самостійного врегулювання конфліктів інтересів, особливості їх врегулювання в діяльності окремих категорій осіб та колегіальних органів. Саме у цьому році почалися активно впроваджуватися й реалізовуватися положення інших законів України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 роки» [30], «Про Національне антикорупційне бюро України» [31].

У Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII одним і заходів антикорупційної політики вказано аналіз стану контролю за дотриманням законодавства про конфлікт інтересів. Важливим кроком також є запровадження ефективних антикорупційних програм у органах виконавчої влади, на підприємствах державної форми власності, забезпечення для суспільства прозорості їх діяльності і поширення стандартів щодо запобігання конфлікту інтересів [30]. На цьому етапі генезису адміністративно-правового забезпечення запобігання і врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я утворено ряд нових антикорупційних органів, а саме: НАЗК [32], Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) [30], Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру [33] та ін.

У 2018 році затверджено чинне Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, де закріплено порядок формування, діяльності НАЗК і надання відомостей [34]. Нагадаємо, що до повноважень НАЗК належить здійснення моніторингу й контролю за виконанням актів законодавства з питань запобігання і врегулювання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб сфери охорони здоров'я. Варто додати, що на ефективність діяльності НАЗК у цій сфері до 2020 року негативно вплив цілий ряд факторів, на які звертали увагу як представники громадянського суспільства, так і міжнародних моніторингових місій. Практика діяльності НАЗК щодо запобігання і врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я свідчить про те, що у багатьох випадках наявність у посадових і службових осіб у сфері охорони здоров'я певного приватного інтересу та його можливої суперечності службовим інтересам не були належно розглянуті, не мали, на жаль, для них будь-яких негативних наслідків.

У 2017 році було затверджено Антикорупційну програму МОЗ України на 2017 рік, якою до заходів із реалізації загальної відомчої антикорупційної політики віднесено виявлення конфлікту інтересів та його усунення, здійснення контролю у цій царині. У цій Антикорупційній програмі також передбачено, що Сектором оцінки та усунення корупційних ризиків вживатимуться такі заходи: (1) проведення профілактичних бесід при прийомі на роботу і звільненні з посади державних службовців МОЗ України, а для працівників навчання запобігання конфлікту інтересів [36]. Зокрема, наказом МОЗ України від 1 серпня 2017 року № 889 було створено комісію з оцінки корупційних ризиків та моніторингу виконання антикорупційної програми [37]. Отже, у структурі МОЗ України функціонує Сектор оцінки та усунення корупційних ризиків МОЗ України; прийнято низку нормативно-правових актів, з метою формування ефективної системи запобігання конфлікту інтересів й реалізації антикорупційної політики в системі організації охорони здоров'я України.

Наступним етапом генезису адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я є період 2018 р.– по теперішній час. Зазначимо, що згідно з ухваленими у жовтні 2019 року законодавчими змінами НАЗК втратило своє право на складання протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені тими службовцями. Крім того, Постановою КМ України у 2020 році № 90 внесені зміни до положення МОЗ України, в якому закріплено, що МОЗ України забезпечує: (1) формування й реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я; (2) розвиток медичних послуг, (3) впровадження електронної системи охорони здоров'я, (4) державні фінансових гарантії медичного обслуговування населення; (5) розвиток кадрового потенціалу системи охорони здоров'я, вищої медичної, фармацевтичної освіти та науки [37]. Крім згаданого, упродовж цього етапу розвитку та становлення законодавства

з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я затверджені Антикорупційні програми в органах, що належать до сфери управління МОЗ України. Наприклад, в Антикорупційній програмі Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (далі– Держлікслужба України) на 2021–2023 роки серед антикорупційних заходів у структурних підрозділах цієї Служби, територіальних органах і державних підприємствах вказано вжиття заходів: (1) щодо виявлення конфлікту інтересів та його усунення; (2) проведення для працівників Держлікслужби України навчання щодо запобігання конфлікту інтересів [37]. Після розглянутої програми вступила в дію Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки, серед проблем, на вирішення яких спрямована дана Державна програма, передбачено врегулювання конфлікту інтересів, правил етичної поведінки (п.1.3) [38].

Висновки. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я є комплексним інститутом адміністративного права й перебуває у стані свого розвитку та становлення. Виділено періоди історико-правової генези запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я засобами адміністративного права, а саме: 1991–1999 рр. – початкового формування адміністративного законодавства із досліджуваних питань, який характеризується відсутністю як визначення його поняття, так і законодавчого забезпечення; 2000–2010. рр. – період закладення підґрунтя для запровадження окремих адміністративно-правових заходів у цій сфері (ратифікація основних міжнародних нормативно-правових документів, що надало поштовх до запровадження таких заходів); 2011-2013 рр. – виділення конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я як самостійного заходу запобігання корупції, як на законодавчому так і підзаконному рівні, встановлена форма заяви про конфлікт інтересів і вказано на їх види, а саме: (1) особистий матеріальний інтерес; (2) неособистий матеріальний інтерес; (3) нематеріальний інтерес; (4) сімейний інтерес; 2014–2017 рр. – етап оновлення антикорупційного законодавства, змісту конфлікту інтересів як виділення його видів як реального так і потенційного, процедур його повідомлення, способів його врегулювання; з 2018 р. – формування сучасної системи адміністративно-правових заходів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, системи їх суб'єктів, адміністративної відповідальності за правопорушення у цій царині.

Список використаних джерел:

1. Shevchuk, O. Conflict of interest in the activities of judges in Ukraine and the European Union: a comparative legal study./ O. Shevchuk, O. Lysodyed, N. Matyukhina, O. Babaieva, S. Davydenko. *Juridical Tribune Journal*. 2023. Vol. 13. Issue. 2. P. 261–282. DOI:10.24818/TBJ/2023/13/2.06

2. Shevchuk, O. Conflicts of interest in the healthcare sector: legal aspects. Shevchuk, O. Milash, V. Goncharenko, G. Lysodyed, O.; Matat, Y. *Wiadomosci lekarskie*. 2023. Vol. 76. Iss. 10. P. 2283-2287.

3. Shevchuk, O., Yarova, A. Prevention and settlement of conflicts of interest in health care of Ukraine as an administrative legal institute. *Juridical Tribune*, 2022. 12 (3), pp. 387-398.

4. Рівчаченко С. В. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії корупції: дис... канд. юрид. наук: спеціальність: 12.00.07. Запоріжжя. 2017. 195 с.

5. Пастух І. Д. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у публічно-правових відносинах засобами адміністративного права: дис. … д-ра юрид. наук: спеціальність: 12.00.07. Київ, 2021. 518 с.

6. Гомон Д. О. Адміністративно-правове та організаційне забезпечення охорони здоров'я в Україні: дис…. канд. юрид. наук: спеціальність: 12.00.07. Одеса, 2018. 250 с.

7. Про суміщення посад і службу родичів в установах, підприємствах і організаціях усуспільненого сектору: постанова Ради Народних Комісарів УРСР від 04.06.1933 р.URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001699-33. (дата звернення: 25.02.2024)

8. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992. № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.

9. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

10. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 р. № 356/95-ВР (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 34. Ст. 266.

11. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 р. № 356/95-ВР (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 34. Ст. 266.

12. Загальні правила поведінки державного службовця: наказ Головного управління державної служби України № 58 від 23.10.2000 р. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0783-00#Text (дата звернення: 24.02.2024)

13. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: міжн. документ від 04.11.1999 р. № 994_102. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення: 25.02.2024)

14. Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції: міжн. документ від 31.10.2003 р. № 995_c16. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 25.02.2024)

15. Кримінальна Конвенція про боротьбу з корупцією: міжн. документ від 27.01.1999 р. № 994_101. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 25.02.2024)

16. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб: міжн. документ від 23.07.1996 р. 995_788. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788(дата звернення: 25.02.2024)

17. Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців (прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11.05.2000 р.). URL : https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Rekomend_poved_DS.pdf (дата звернення: 31.07.2023)

18. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР* від 17.12.1971. Додаток до № 50.

19. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради* УРСР. 1984.№ 52. Ст. 1122.

20. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст.356.

21. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України. 2016*. № 4. Ст.43.

22. Типове положення про підрозділ органу виконавчої влади з питань запобігання та протидії корупції: постанова Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2009 р. № 1422. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/243237462 (втратив чинність). (дата звернення: 25.02.2024)

23. Про правила етичної поведінки: Закон України від 17.05.2012 р. № 4722-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 14. Ст.94.(втратив чинність).

24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики: Закон України від 14.05.2013 р. № 224-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 11. Ст.132.

25. Питання запобігання та виявлення корупції: Постанова КМ України від 04.09.2013 р. № 706. *Офіційний вісник України.* 2013. № 76. Ст. 2826. (втратив чинність)

26. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки: Указ Президента України від 21.10.2011 р. № 1001/2011. *Офіційний вісник України.* 2011. № 83. Ст. 3020.

27. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення: наказ Міністерства юстиції України від 11.01.2012 р. № 39/5. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-12 (втратив чинність).

28. Про затвердження Порядку проведення аудиту в системі Міністерства охорони здоров'я України: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.03.2012 р. № 207. URL : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20120327_207.html (дата звернення: 25.02.2024)

29. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 49. Ст.2056.

30. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 46. Ст.2047.

31. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 47. Ст.2051.

32. Про затвердження Положення про апарат Національного агентства з питань запобігання корупції: наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 05.02.2020 р. № 30/20. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0030884-20#Text (дата звернення: 25.02.2024)

33. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора: наказ Генерального прокурора від 05.03.2020 р. № 125. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text (дата звернення: 25.02.2024)

34. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення: рішення Національного агентства з питань запобігання корупції 09.02.2018 № 166. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18#Text (дата звернення: 21.02.2024)

35. Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства охорони здоров'я України на 2017 рік : наказ Міністерства охорони здоров'я України 14. 09.2017 р. № 1086. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1086282-17#Text (дата звернення: 31.07.2023)

36. Про організацію підготовки антикорупційної програми Міністерства охорони здоров'я України на 2017 рік : наказ МОЗ від 01.08.2017 р. № 889. URL : https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Ministerstvo-ohorony-zdorovya-Ukrayiny-18.09.2017.pdf (дата звернення: 20.08.2023)

37. Положення про Міністерство охорони здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 р. № 267. *Офіційний вісник України*. 2015. № 38. Ст. 1141.

38. Антикорупційна програма Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками на 2021–2023 роки. URL. https://www.dls.gov.ua/prot_corup_dial/60546-2/ (дата звернення: 25.02.2024).